

Утврђивањем Предлога закона о референдуму и грађанској иницијативи Влада Републике Српске неповратно је крочила на дугообећавани референдумски пут: са тог пута повратка више неће бити ни за Додика, ни за друге српске политичаре. Само дан након што је одбила готово истоветан предлог опозиционог СДС-а и радикала, Додикова владајућа коалиција је одлучила да Народној скупштини РС понуди свој предлог: то нам говори да – мимо предизборног надгорњавања – суштинске разлике међу релевантним српским политичким снагама у РС за сада нема када је реч о начину одлучивања о виталним интересима РС. Ипак, суштинских разлика између власти и опозиције има, а можда најкрупнија се односи на питање чланства БиХ у НАТО алијанси.

(Не)приступање БиХ НАТО: српско-српске политичке разлике

Иако се из опозиционог СДС-а не изјашњавају тако често и отворено против чланства БиХ у НАТО – за разлику од, рецимо, малобројних радикала – они, ипак, истрајно инсистирају на обавезном изјашњавању грађана у РС о приступању НАТО. Још раније су се Додик и СДС у начелу договорили да се о том питању референдум одржи, мада у опозицији сматрају да би то требало учинити пре него што буде размотрен захтев БиХ за приступање МАП-у (Акционом плану за чланство у НАТО). До тога, међутим, неће доћи, јер је и сам српски члан Председништва БиХ Небојша Радмановић подржао приступање МАП-у, а то, наравно, није учинио без сагласности своје партије, Додиковог СНСД-а. Питање је, дакле, још само када ће БиХ бити уручен МАП, што се тумачи као последњи корак пред пријем у тај војни савез: прво се говорило да ће се то догодити у априлу, али је сасвим могуће да рок буде продужен неколико месеци, јер нису испуњени сви услови. А за испуњавање услова за пријем у НАТО још раније је, да подсетимо, истакнута и уставна реформа у БиХ. Шта би та реформа подразумевала, у НАТО званично нису ишли много даље у објашњавању од оне чувене „функционалности институција“.

За разлику од Србије, Република Српска нема своју скупштинску резолуцију о војној неутралности, којом би се обавезала на референдум о приступању војним савезима. Што, је ли, може да значи да власт у РС може да каже да није ни обавезна да расписује референдум о томе. И то може да се догоди, имајући у виду прилично супротстављене ставове власти и највећег дела опозиције о овој теми.

Сам Додик, као најутицајнији српски политичар у РС, чак се у неколико наврата изјаснио

да је „лично“ за приступање БиХ НАТО, мада је избегавао да објасни свој став. СДС би, пак, на евентуалном референдуму грађане питао да ли су за приступање БиХ НАТО савезу, уколико Србија није члан НАТО. Другим речима, СДС би ово питање везао превасходно за војни статус Србије, док међу високим функционерима Додикове партије преовладава, изгледа, став да РС у овој ствари треба да одлучи независно од Србије, тачније да се и сама заложи за улазак БиХ у НАТО. „Улазак у НАТО учвршћује постојећу државну структуру БиХ и политичку стабилност земље. Противљење томе, пак, може произвести ревизију Дејтона и друге штетне последице по Србе и РС“, тврди Ђорђе Латиновић, саветник Небојше Радмановића и (не)суђени амбасадор БиХ у Београду. Он, такође, сматра и да би НАТО могао војно интервенисати у РС „због евентуалних блокада и успоравања приступања БиХ према НАТО“, те да треба „избећи етикету“ да „Срби коче или се противе уласку БиХ у НАТО“, јер, „у противном, Срби из БиХ могу бити јавно проскрибовани као експозитура Србије и Русије овде“ [\[1\]](#).

Некако у исто време огласио се и одлазећи хрватски председник Стјепан Месић са поруком која је узбуркала политичке духове међу Србима у РС. „Да сам председник Републике у тренутку када би Милорад Додик у Републици Српској евентуално расписао референдум о отцепљењу од БиХ, одмах бих војском прекинуо коридор у босанској Посавини“, поручио је Месић [\[2\]](#). Затим је Месић накнадно објашњавао да се „послужио кондиционалом“, а и Додик је, када је чуо и реакције у Сарајеву

[\[3\]](#)

, накнадно закључио да су Месић и члан Председништва БиХ Жељко Комшић „ковали план пре две године“ о могућем нападу на РС. У целој тој дебати се, међутим, некако заобилазило оно што се, што незванично, што посредно преко разних „емисара“ и присталица брзе интеграције и РС и Србије у НАТО, говорило већ неколико месеци представницима властима у Београду и Бањалуци.

Елем, та „добронамерна“ дипломатска упозорења/сугестије/апели или како год их назвали, говорили су да би не само у случају референдума о самосталности РС, него чак и српским одбацивањем свих понуђених решења која иду у правцу успостављања „функционалне БиХ“ – могла уследити некаква дипломатска акција у правцу „одузимања“ Брчког од РС, односно и формалног територијалног пресецања РС у дистрикту Брчко, као увода у територијално и институционално разбијање РС. Тиме би се, је ли, дистрикт Брчко формализовао као трећи ентитет, а онда би на столу могла да се нађе и територијална и функционална прекомпозиција и остала два дела РС, која би се „појавила“ као два кантона у „најбољем“ случају тог по Србе црног сценарија. А Месић би остао запамћен као правцати „визионар јединствене БиХ“ уместо само као један од добро обавештених гласноговорника ове незваничне и тихе дипломатске иницијативе оних који се залажу за брже укључивање и РС и Србије у „евроатлантске интеграције“.

Није, дакле, та порука мотивисана било каквом претњом о отцепљењу РС од БиХ – јер таква претња и не постоји – већ је реч о својеврсној најави снажних притисака на политичко вођство РС. Елем, реторичку неверицу евроатлантиста у Додикову поруку да „референдум о отцепљењу РС сада није на дневном реду, али јесте референдум о поштовању Дејтонског споразума“ одагнава председник Србије Борис Тадић уверавањем да „Србија никада не би подржала отцепљење РС“. Међутим, постојање таквог двоструког српског колосека не изазива потпуно задовољство у Бриселу и у Вашингтону. Тачније, задовољство је тамо велико када се говори о спремности РС да уђе што пре у НАТО, али се очекује да то, истовремено, значи и готово безусловни пристанак на изградњу „функционалне БиХ“, односно да Београд, и у тој ствари, преко свог дипломатског колосека, мало исправи онај бањалучки према пројекцијама „функционалиста“.

Могло би се, чак, рећи да би власт у Бањалуци пристала на улазак БиХ у НАТО овог истог момента само кад би им неко написмено гарантовао да надлежности Републике Српске неће бити значајно редуковане макар у блиској будућности. Али, такве гаранције нема, а питање је и хоће ли је икада бити. Понеко усмено обећање да ће РС – и као саставни део БиХ чланице НАТО – моћи одлучивати о својој будућности, представља слабу утеху пред мало чешћим „добронамерним“ упозорењима/сугестијама/апелима или како год их назовемо.

Додик се према томе поставио тако што, у основи, пристанком на улазак у НАТО нуди гаранције за територијални интегритет БиХ свакоме ко му не верује, очекујући прихватање равноправне РС у оквиру БиХ. У опозиционом СДС-у сматрају, пак, да улазак БиХ у НАТО, мимо Србије, не представља никакву гаранцију за било какав опстанак РС. „Из Месићевих претњи о војном уништењу РС, тек сада је сасвим јасно зашто је стратешки циљ постало увлачење БиХ у НАТО. Јер, Месић је свестан да би Србија и Русија биле спречене да реагују уколико би Хрватска војно напала чланицу НАТО. Стога, уласком РС и БиХ у НАТО, у којем није Србија, била би нарушена политичка и стратешка равнотежа која би могла довести до нестанка српског народа с леве стране Дрине“ – тако гласи одговор СДС-а [\[4\]](#) који је понајмање усмерен према Месићу.

Линије политичких подела међу Србима су, дакле, дебело повучене, па баш зато не би било лоше да се о њима отвори шира дебата како би се саговорници мало боље разумели, а можда и ставове приближили.

Референдум – увод у законску процедуру

Нужно је, истовремено, стално и изнова постављати питање колико би званични Београд био у стању да помогне Републици Српској када она буде још озбиљније политички „нападнута“ да пружи уступке за изградњу „функционалне“ БиХ. Није тајна да се у Српској очекује да им српске власти барем сувише не одмажу, илити, боље рећи, да их не притискају да пруже било какве уступке, док ови сами не процене да ли је време за то.

Ако је судити по првим реакцијама из Брисела и Сарајева на одлуку Владе РС о утврђивању Предлога закона о референдуму и грађанским иницијативама, испит политичке мудрости и истрајности за власти Републике Српске тек је почео и није извесно хоће ли га положити. Иако је, заправо, реч о предлогу закона којим се уређује расписивање и спровођење референдума у ентитету и у општинама, председник делегације Европског парламента за Западни Балкан Едуард Кукан у првој реакцији је утврдио да је „потез Владе РС веома опасан“, те да је „Додик учинио погрешан политички потез“. *„Ово је врло, врло лоше за будућност БиХ и мислим да је то била погрешна политичка одлука, у најмању руку. Уколико буду наставили даље, то ће бити кршење Дејтонског споразума и разарање јединствености БиХ. А могућности да се Република Српска одвоји – нема“, изјавио је Кукан* [5]. Можда пак Куканово мишљење нема пуно тежине, ако се има у виду да је висока представница за спољну политику и безбедност Кетрин Ештон десетак дана раније поручила да се не треба превише узбуђивати. *„Могу имати колико хоће референдума, али БиХ на крају остаје једна земља“, рекла је Ештон*

[6]

У Сарајеву су пак много више узбуђени, сматрајући да би већ и самим усвајањем закона о референдуму и грађанским иницијативама у НС РС била „легализована“ и могућност одржавања референдума о отцепљењу РС, најављујући супротстављање у законској процедури, али и тражећи оштру реакцију високог представника у БиХ Валентина Инцка. Странци, међутим, имају нешто другачији план, ако је веровати Брусу Хичнеру, директору „Дејтон пројекта“, организације који се већ годинама бави „надградњом“ Дејтонског споразума, а иза којег стоји Стејт департмент. „Било би тешко да међународна заједница спречи одржавање референдума, али га може прогласити нелегалним и то ће имати исти ефекат као и да га је онемогућила(...) Међународна заједница неће признати резултате, јер би тиме створила преседан за одржавање референдума о сваком питању у БиХ, а што би подрило сам Дејтонски споразум“, тврди Хичнер [7]. С друге стране, он не верује ни да ће бити санкција против српских званичника. „Ако би, на пример, референдум био одржан, одлуку о томе донела би већина у Скупштини Републике Српске. У таквој ситуацији тешко је сменити све њих или некога издвојити“, наводи Хичнер.

Дакле, до одржавања референдума властима у Бањалуци – поред политичких притисака да не буде одржан – следи и суочавање са тврдњом бошњачких политичара да је законски предлог Владе РС противустанован, као и са њиховом најавом вета у Већу народа РС. У прилог тим тврдњама иде чињеница да су од одлуке Већа народа, преко одлуке Уставног суда РС, па до саме објаве у Службеног гласнику, рокови прилично растегљиви. „Минималан рок за 'пролазак' нечега ако је покренут вето, према досадашњим искуствима, износи око два месеца, док максималан рок не постоји“ тврди председник Народне скупштине РС Игор Радојичић [8] (8).

Ако бисмо дословце прихватили ово Радојичићево објашњење, није немогуће очекивати и да Предлог закона о референдуму ступи на снагу кроз неколико година. С друге стране, има и процена да би цео тај „посао“ могао да буде завршен за неколико месеци, што би се – случајно или не – скоро подударило са одржавањем октобарских општих избора у РС и БиХ. Па би се, рецимо, у рукама бирача у РС могао наћи и по један референдумски листић, што је, изгледа, најисплативије и грађанима и владајућим и опозиционим партијама: трошкови референдумског изјашњавања свели би се на штампање листића и по једну додатну кутију на бирачким местима, излазност би могла бити рекордна, а изабрани демократски представници у РС стекли би легитимитет какав је ретко ко до сада имао.

[1] *Нови репортер*, Бањалука, 20.1.2010. године.

[2] http://www.slobodnaevropa.org/content/mesic_dodik_referendum/1933453.html

[3] http://www.slobodnaevropa.org/content/josipovic_mesic_referendum_bih/1934270.html

[4] http://www.sdsrs.com/sajt/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=4&Itemid=10

[5] http://www.slobodnaevropa.org/content/Dodik_Republika_Srpska_referendum_Kukan/1940

[420.html](#)

[6] <http://www.dnevniavaz.ba/dogadjaji/iz-minute-u-minutu/ashton-mogu-imati-koliko-hoce-referenduma-ali-na-kraju-bih-je-jedna-zemlja>

[7] http://www.slobodnaevropa.org/content/brus_hicner_intervju/1940437.html

[8] Срна, 22.1.2010. године.